



ביאורים

העיקרון המובא בפסקה זו מלווה את ספר הכוזרי וחורז אותו מתחילתו עד סופו. יישום מדויק ומסור של ציווי ה' משמעותי וחשוב יותר מכל ביטוי נרגש וחוויתי. עובד האלוהים אינו מונע מתחושות ומחוויות בלבד, הוא פועל על פי הנחיות ברורות. הנחיות אלה מגדירות מתי מעשיו של האדם מקרבים אותו אל ה' ומתי הם מרחיקים אותו ממנו. עובד האלוהים לא מדבר אודות האל, הוא פשוט חי בכל רגע מחייו על פי רצונו. נוכחות האל מלווה אותו בכל רגע ולא רק בדיבורים ובתחושות. המשל מתאר מהו ההבדל בין אלה המגדלים בפייהם את המלך, מהללים אותו ומשבחים אותו ובין מי שהמלך קירבו, והתייחס אליו באופן אישי. בצאתה לדרך מבקשת הקבוצה הראשונה מן המלך שיגונן עליה מפני הנוזקים שבדרך. הם מאמינים שזכות דברי השבח ששיבחו את המלך יובילו ליחס מועדף כלפיהם. מקורבו של המלך נראה להם כמי שלא יזכה להגנה, שכן הוא לא הילל ושיבח את המלך כמותם. טעותם נובעת מן המחשבה שחויית קשר בלבד מביאה להשגחה. קרובו של המלך לא פנה אל המלך רק בדברי שבח. הוא פעל לאורך כל הדרך על פי רצונו של המלך, לא על פי אומד והשערה בלבד. ביטחונו בהגנה שהמלך יעניק לו בדרך נובעת מתוך חויית הקרבה הממשית שהוא חש לאורך כל חייו קודם לכן. קרבה שנובעת קודם כל מיישום מדוקדק של רצונו של המלך. במשל זה הבהיר שוב ריה"ל עד כמה הקשר בין מצבו של החסיד בעולם הזה קשור למצבו בעולם הבא.

הרחבות

ה'קל וחומר' הנלמד מאנשים אחרים לעושי רצון ה'

נְאִיר יַעֲזֹב אוֹתִי לְנַפְשִׁי בְּמַסְעִי. קל וחומר דומה לזה שעשה כאן ריה"ל, מצינו במדרש: "ויקום איש צרורות היה בן אחותו של רבי יוסי בן יעזר איש צרידה והוה רכיב סוסיא בשבתא (היה רוכב על סוס בשבת). אזל קומי שריתא למצטבלא (רכב והלך אל עבר הקורה שעליה עמדו לתלות את יוסי דודו). א"ל חמי טוסי דארכבי מרי וחמי טוסך דארבכך מרך (אמר לו יקום-ראָה את הטוס שהרכיבני אדוני עליו וראָה את הטוס שעליו הרכיבך אדונך, כלומר - ראָה את ההבדל בינינו, כמה לי טוב וכמה לך רע), א"ל אם כך למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו (אם למכעיסיו כל כך טוב, קל וחומר שיהיה בעתיד טוב לעושי רצונו), א"ל עשה אדם רצונו יותר ממך? אמר לו ואם כך לעושי רצונו קל וחומר למכעיסיו (אם אדם שעשה רצונו כמוני נידון בצורה כה קשה, קל וחומר שמכעיסיו יקבלו עונש קשה), נכנס בו הדבר כארס של עכנא (השפיעו עליו הדברים וזעזעו אותו כארס של נחש), הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין סקילה שריפה הרג וחנוק, מה עשה? הביא קורה נעצה בארץ וקשר בה נימא (חבל קטן) וערך העצים והקיפן גדר של אבנים ועשה מדורה לפניו ונעץ את החרב באמצע והצית האור תחת העצים מתחת האבנים ונתלה בקורה ונחנק קדמתו האש נפסקה הנימה נפל לאש קדמתו חרב ונפל עליו גדר ונשרף. נתנמנם יוסי בן יעזר איש צרידה (יוסי בן יעזר שהוצא אז להורג, היה עדיין גוסס) וראה מטתו פרוחה באויר, אמר בשעה קלה קדמני זה לנן עדן" [בראשית רבה סה כב].

שאלות לדין

היכרות האיש המסופר עם המלך מודגשת דווקא בתוך המדינה, שם הוא שם לב להנהגת הצדק של המלך. לעומתו, שאר אנשי המדינה בוטחים במלך דווקא כשהם עוזבים את המדינה וחושבים שהמלך אינו משגיח עליהם בבייתם.

מה מעלתו של מי שמבחיין בהשגחה ביום-יום לעומת מי שמבחיין בה בזמנים מיוחדים?

למה איש זה אינו מבקש, כשאר אנשי המדינה, לווייה למסע?

כא **אמר החבר:** אוסיף לך בזה באור במשל איש שהגיע אל מלך, וקרבו המלך קרוב רב, והרשה לו להכנס אליו בכל עת שירצה, והיה מתחטא לפני המלך עד שהיה מזמינו לבוא אל ביתו ולהתארח אצלו, והיה מתארח, ושולח את בחירי שריו אליו, ועושה עמו מה שלא היה עושה עם זולתו. ובעת שהיה האיש הזה שוגה או חטא, והיה המלך פורש ממונו, היה מבקש ומיחל לשוב אל מנהגו לבוא אליו ושלא ימנע שריו מלבקרו. והיו אנשי המדינה כלם מבקשים ומיחלים שפאשר יצאו למסע, ישלח עמהם המלך מי שימלטם מן הלסטים והחיות ופגעי הדרך, והיו בוטחים שהמלך יעזרם בזה, ושישגיח עליהם בלכתם בדרך אף על פי שלא השגיח עליהם בפשתם בביתם, והיו מתפארים זה על זה שהמלך ישגיח עליו יותר מאשר על זולתו, מסבחתו שהוא מרומם את המלך יותר מזולתו. והיה זה האיש הזר מזכיר המסע רק מעט, ואינו מבקש מי שילזה אותו.

וכאשר הגיעה עת מסע האיש הזה, אמרו לו אנשי המדינה: הנה אתה מת בדרך הזאת המסכנת, מפני שאין לך מי שילזה אותך. אמר להם: ומי הוא זה המלזה אתכם? אמרו לו: המלך, אשר בקשנו ויחלנו שילזה אותנו מיום היותנו במדינה הזאת, ולא ראינוה מבקש על כגון זה מעולם. אמר להם: הוי שוטים, ומי שקורא אליו בעת הבטחה, הלא כל שפן שייחל אליו בעת הפחד, אפלו לא יבטא זאת בפיו, והוא, אשר עוניהו בעת הרוחה, האין ראוי שיענהו יותר בשעת הדחק? ואם אתם טוענים שהוא משגיח עליכם מפני שאתם מרוממים אותו, היש בכך מי שקבל אותו על עצמו כמו שקבלתי אני, ורומם אותו כמוני, וסבל מן הצער בגלל הדבקות במצותיו פאשר סבלתי אני, ונשמר מן הטנפת בעת הזכרת שמו כמוני, והתחייב בכבוד שמו וספרו מה שאני התחייבתי, וכל מה שעשיתי במצותו ובלמודו? ואתם רוממתם אותו מהקש והשערה ולא יזיחכם, ואיר יעזב אותי לנפשי במסעי בעבור שלא בטאתי זאת פאשר בטאתם אתם מפני שבטחתי בצדקו? וזה המשל אמנם הוא למי שהגיס לבו ולא קבל מן החכמים. שאם לא כן, הרי תפלותינו מלאות מזכר העולם הבא, ודברי החכמים המקבלים מן הנביאים מלאים בהגדרת גן עדן וגיהנם, כמו שבארתתי לך.